

ธรรมะใกล้มือ

วิถี

ทางดำเนิน

ชีวิต

พุทธศาสนิกชน

BIA

วิถี

ทางดำเนิน

ชีวิต

พุทธทาสภิกขุ

ธรรมะใกล้มือ

งานธรรมบรรยายของพุทธทาสภิกขุ ที่ไม่เคยจัดพิมพ์มาก่อน

วิถีทางดำเนินชีวิต

พุทธทาสภิกขุ

การบรรยาย บรรยายแก่คณะบุคคลลากรครูจากสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ
และจังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่แสดง ๘ กันยายน ๒๕๓๔

รหัส ๔๑๑๕๓๔๐๙๐๘๐๐๐

ผู้ถอด เกรียงยศ ฉัตรกุลจันทร์

ผู้ตรวจทาน วริษฐา มีวงศ์อุโฆษ

ISBN 978-616-7574-48-6

พิมพ์ครั้งแรก เมษายน ๒๕๖๐ จำนวนพิมพ์ : ๘,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด

สมทบการผลิต ๑๐ บาท

ประสงค์รับหนังสือจำนวนมากเพื่อเผยแพร่ในวาระต่างๆ ติดต่อได้ที่

มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ) ถนนนินคมรถไฟสาย ๒

แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ : ๐-๒๙๓๖-๒๘๐๐ ต่อ ๕๑๐๑

โทรสาร : ๐-๒๙๓๖-๒๖๘๘

อีเมล : bookclub@bia.or.th

Facebook : [bookclub.bia](https://www.facebook.com/bookclub.bia)

BIA

ธรรมทาน กับ การทำหนังสือ

ที่ใครจะรู้ว่า ต่างกันอย่างไร ลองแยกเล่มหนังสือ
ออกดู จะเห็นว่า มีอยู่สองอย่าง คือ กระดาษที่ใช้พิมพ์
กับกระดาษ หรือกระดาษพิมพ์ ที่ร้อยเล่มหนังสือเล่มนั้น. การ
ทำหนังสือ ย่อมหมายถึง การทำกระดาษ ด้วยกระดาษตามตัว
การ พร้อมทั้งกระดาษกระดาษ และ ~~กระดาษ~~ ^{งาน} ในการทำ
หนังสือหนึ่ง อย่างใด ๆ.

ส่วนการธรรมทาน ย่อมไม่แปลกันนั้น ความ
นั้นให้เปล่า ก็แล้ว, ส่วนกระดาษ หรือ ^{และกระดาษ} วัสดุ ที่ใช้
ตามธรรมนั้น มัก ต้อง ขอคืน เช่นเดียวกับกระดาษ ที่ ใช้
ให้ไป แยกไปถวายพระที่วัด. ขอคืน เพราะฉบับ
ต้องไปไว้ถวาย อีกหลายฉบับ! จนกระทั่งถึงวัดที่วัด.

งานธรรมทาน มักถูกมองว่าเป็นการทำหนังสือไป.
ขอจบพิจารณาด้วยดี ทั้งสองอย่าง, จะได้เห็น
กันดี, และร่วมหรือกันได้.

สารบัญ

เพิ่มเวลานาทีทองแห่งชีวิต	๘
ชีวิตเป็นสิ่งที่จะต้องศึกษา	๑๐
ความถูกต้องสำหรับจะดำเนินชีวิต ให้เป็นไปได้อย่างมีความสุข	๑๔
รู้จักต้นเหตุและกั้จัดการที่ต้นเหตุ เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา	๑๙
ชีวิตนี้มันมีเจตนารมณ์แห่งความเป็นสหกรณ์	๒๒
โลกกำลังจะวินาศเพราะความเห็นแก่ตัว	๒๗
เมื่อไม่เห็นแก่ตัว โลกที่เดือดร้อนเลวร้ายนี้ จะกลายเป็นโลกสงบเย็น	๓๖
ความไม่เห็นแก่ตัวเป็นธรรมะสูงสุด ทั้งฝ่ายโลกียะและฝ่ายโลกุตตระ	๔๒
ครูผู้เปิดประตูทางวิญญูญาณ	๔๗
พระพุทธเจ้าเป็นบรมครูให้เราเดินตาม	๕๓

ท่านผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการงานครู และท่านสาธุชน
ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

อาตมาขอแสดงความยินดีในการมาของท่าน
ทั้งหลาย สู่สถานที่นี้ในลักษณะอย่างนี้ คือแสวงหาความรู้
ทางธรรมะเพื่อนำไปใช้ประกอบในหน้าที่การงานของ
ตนๆ ให้มีความเจริญงอกงามก้าวหน้า เป็นสิ่งที่มีเหตุผล
ควรแก่การอนุโมทนา จึงขออนุโมทนาด้วยเป็นอย่างสูง
และขอทำความเข้าใจเป็นพิเศษเล็กน้อยเรื่องเวลาการ
บรรยาย

เพิ่มเวลานาทีทองแห่งชีวิต

การบรรยายในเวลา ๐๕.๐๐ น. นี้ก็พิเศษ ส่วนตัว
อาตมานั้นก็ไม่มีความสำคัญอะไรนักเพราะเป็นคนป่วย
เวลาอื่นไม่ค่อยมีแรง จึงได้เลือกเอาเวลาอย่างนี้ แต่เมื่อ
กล่าวโดยทั่วไป มีความสำคัญเป็นพิเศษอยู่ในข้อที่ว่า
เวลาอย่างนี้เป็นเวลาเหมาะสม ควรแก่การศึกษาเรื่องที
ละเอียดสุขุม คือ ธรรมะ จิตใจยังว่างหรือยังเกลี้ยงพอที่
จะบรรจุอะไรลงไปได้ ถ้าล่วงไปถึงสาย ถึงเที่ยง ถึงบ่าย
มันก็บรรจุอะไรเต็มอัดรุงรังไปหมดแล้ว ระหว่างที่จิตใจ
ยังมีความเกลี้ยงหรือว่างอยู่นี้ มีความเหมาะที่จะบรรจุ
สิ่งใหม่ๆ โดยเฉพาะคือธรรมะนี้ลงไป

ดังนั้นเราจึงเลือกเอาเวลาที่ธรรมชาติกำหนดไว้
หรือส่งเสริมให้เป็นอย่างนี้ ดอกไม้ป่าเริ่มบานในเวลา
อย่างนี้ เบิกบาน ไม้ก็ขึ้น ตื่นจากหลับขึ้นวันใหม่พระพุทธเจ้า
ก็ตรัสรู้เวลาอย่างนี้ แม้พระศาสดาในศาสนาอื่นก็เข้าใจ
ว่ายังมีอีกด้วยเหมือนกันที่ใช้เวลาอย่างนี้เป็นเวลาตรัสรู้
นี้แหละคือข้อที่เราเลือกเอาเวลาอย่างนี้

ในเมื่อเพื่อนของเรากำลังนอนหลับ หรือกำลัง
แสวงหาความสุขจากการนอนอยู่บนที่นอน เพื่อเพิ่มพูน
นิสัยแห่งความโลเลไม่เข้มแข็ง เรามาฝึกฝนให้มีความ
เข้มแข็ง ให้ได้มีโอกาสที่จะศึกษาสิ่งที่ละเอียดสุขุมเพิ่ม
เติม ก็นับว่าเป็นการยืดเวลาของตัวเองยาวออกไปอีก
ชั่วโมงหรือสองชั่วโมง แล้วแต่ว่าเราจะได้ใช้เวลาอย่างนี้
ทำอะไร แทนที่จะยังนอนหลับอยู่ในที่นอนหรือนอนจน
แสงแดดส่อง นี่จึงเลือกเอาเวลาอย่างนี้ ถ้าลองฝึกให้เป็น
นิสัยเป็นประจำก็เท่ากับเพิ่มเวลาแห่งอายุ จะเป็นเวลา
ชั้นดีเป็นนาทิตองอีกวันละชั่วโมงสองชั่วโมง เมื่อเป็น
ปีๆๆ มันจะเพิ่มอีกกี่ชั่วโมง ท่านทั้งหลายก็ลองคำนวณ
ดูเอง

เอาตามขอแนะนำแต่เพียงว่าลองฝึกให้เป็นนิสัยจะ
เจริญด้วยความรุ่งอรุณยิ่งๆ ขึ้นไป เป็นการยืดอายุให้
ยาวออกไป แต่เป็นอายุที่มีค่าสูงสุด ไม่ใช่เพิ่มออกไปอย่าง
หลับตา นับว่าได้สิ่งที่ประเสริฐควรจะได้โดยไม่ต้องมีใคร
มาให้พรเรา เราจัดของเราเองให้มันเป็นพร เพิ่มขึ้นมาคือ

อายุที่เพิ่มขึ้นอย่างมีประโยชน์มหาศาล ขอให้ทำความเข้าใจในเรื่องนี้ ในลักษณะอย่างนี้คู่กันกับแสดงความยินดีอนุโมทนาในการมาสู่สถานที่นี้ในลักษณะอย่างนี้

ชีวิตเป็นสิ่งที่จะต้องศึกษา

ที่นี่ก็จะได้พูดถึงเรื่องธรรมะ ธรรมะ ตามความประสงค์ ได้ยินว่าท่านกำหนดมาว่าหัวข้อเรื่อง **การดำเนินชีวิต** ดังนั้นก็จะได้กล่าวตามหัวข้อนั้น และขอให้ทำความเข้าใจกันเป็นลำดับๆ ไป คำว่าชีวิตนั้นมันหลายความหมาย มีหลายความหมาย ชีวิตบางอย่างดำเนินให้ไม่ได้ มันดำเนินของมันเอง ชีวิตในขั้นพื้นฐาน ที่จะดำเนินได้ก็คือ**วิถีแห่งชีวิต** วิถีทางแห่งชีวิตนั้นจะเป็นสิ่งที่เข้าไปควบคุมดำเนินได้

ชีวิตโดยพื้นฐานอย่างวิทยาศาสตร์ เมื่อเซลล์หนึ่งๆ ที่เต็มไปด้วยเยื่อวุ้น Protoplasm, Protoplasm ในเซลล์

หนึ่งๆ ยังสดอยู่ ยังไม่เน่าไม่ตาย วิทยาศาสตร์บัญญัติว่า นั่นคือชีวิต อย่างนี้จะไปดำเนินอะไรมันได้เล่า มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ มันดำเนินของมันเอง ชีวิตคือ *Protoplasm* ที่ยังสดอยู่ในเซลล์หนึ่งๆ ที่แม้ชีวิตในทาง ภาษาศาสตร์มันก็แปลว่า ความไม่ตาย ความยังไม่ต้อง ลงเอย เป็นเพียงความไม่ตายเท่านั้น มันก็เป็นของมันอยู่เอง คือมันไม่ยังไม่ตาย นี่เราก็ไปจับตัวมันไม่ได้ ดำเนินมันไม่ได้ แต่สิ่งที่เราจะจับตัวมันได้ ดำเนินได้ นี่มันคือวิถีแห่งชีวิต ที่ทำให้ได้พบกับกับชีวิตที่ใหม่ที่แปลกไปกว่าธรรมดา นั่นแหละเป็นสิ่งที่จะต้องศึกษา

วิถีทางดำเนินชีวิตมันก็สำคัญอยู่ตรงที่คำว่าทาง หรือวิถีทาง เมื่อเป็นพุทธบริษัทหรือจะไม่ใช่พุทธบริษัท มันก็มีเหตุผลที่ว่าดำเนินโดยวิถีทาง ๘ ประการ ดังที่กล่าวไว้ในหลักอริยสัจ ๔ วิถีทาง ๘ ประการ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ หรือเรียกว่า ความถูกต้อง ๘ ประการ ; สัมมา แปลว่า ซึ่งถูกต้อง ; สัมมัตตะ แปลว่า ความถูกต้อง ความถูกต้อง ๘ ประการนั้นเป็นวิถีทาง

สำหรับดำเนินชีวิตอย่างดีที่สุดที่เราไม่ต้องค้นคว้าอีกแล้ว มีแต่ศึกษาให้เข้าใจแล้วก็ปฏิบัติให้ได้ มันก็จะได้ชีวิตใหม่ ชีวิตที่พอจะเรียกได้ง่ายๆ ว่ามันไม่กัดเจ้าของ

ชีวิตของคนโง่ของอันธพาลนะมันกัดเจ้าของ เพราะมันดำเนินชีวิตไม่ถูกทาง ชีวิตกลายเป็นสิ่งที่กัดเจ้าของเสียเอง มันต้องจัดว่าเลวกว่าสุนัข เพราะว่าสุนัขมันยังไม่เคยกัดเจ้าของ ชีวิตที่กัดเจ้าของนั้นมันต้องเลวกว่าสุนัขแหละ เพราะมันเป็นชีวิตของคนอันธพาล ที่เห็นได้ง่ายๆ เดี่ยวความรักกัด เดี่ยวความโกรธกัด เดี่ยวความเกลียดกัด เดี่ยวความกลัวกัด เดี่ยวความตื่นเต้นกัด เดี่ยววิตกกังวลกัด อาลัยอาวรณ์กัด อิจฉาริษยากัด ความหวังกัด ความหึงกัด จนฉิบหายตายโหงไปเลย นั่นแหละเรียกว่าชีวิตที่มันกัดเจ้าของ

ลองคิดดูสิความรักชนิดไหนมันก็กัดเจ้าของ รักกามารมณ์แล้วยิ่งกัดเป็นบ้า แม้แต่รักตามธรรมดา รักพ่อ รักแม่ รักเพื่อนก็ยังอาลัยอาวรณ์ ยังกัดเจ้าของ ความโกรธนั้นไม่ต้องพูด ความเกลียดนี้ก็ทรมานใจ ความกลัว

ก็ครอบงำแล้วมันก็ไม่มีแผ่นดินจะอยู่ ความตื่นเต้นต้องหา
อะไรมาให้ตื่นเต้นตามแบบของคนโง่ ต้องเอาสุรามาใช้
ให้เกิดความตื่นเต้น ต้องไปดูกีฬา ไปเล่นกีฬา ไปชกมวย
ไปให้มันเกิดความตื่นเต้น ความตื่นเต้นนั้นไม่ใช่ความสงบ

ความวิตกกังวลต่ออนาคตว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร
มันบ้า สร้างวิมานในอากาศ อาลัยอาวรณ์สิ่งที่ล่วงลับไป
แล้วก็เป็นเรื่องของคนปัญญาอ่อน ร้องไห้ก็ได้ อัจฉาริษยา
นี่ก็ธรรมดาเป็นเพียงมีกิเลส อัจฉาริษยาผู้อื่นแม้ไม่ใช่เป็น
ศัตรู เพียงแต่เห็นเขาสวยกว่าดีกว่านี่ก็ไม่ได้แล้ว มันก็
อิจฉา มันเป็นศัตรูกัน แล้วมันก็ยังอิจฉาเหลือประมาณ
คนที่ถูกอิจฉาไม่รู้เรื่อง คนอิจฉาเขานี่ร้อนเหมือนกับสัตว์
นรกอยู่คนเดียวก็ได้ ฝ่ายนั้นยังไม่รู้เรื่องแต่ฝ่ายนี้ร้อนเป็น
สัตว์นรกอยู่แล้ว เรื่องอัจฉาริษยานี้มันไม่ไหวอย่างนี้

ความหวงนั้นก็ลำบากยุ่งยาก ความหึงมันสุดขีด
ของความหวง เป็นโมหะเจือราคะแล้วก็แต่แล้วแต่เรื่อง
ที่มันจะเป็น ถ้ามันประกอบอยู่ในอาการเหล่านี้เรียกว่าชีวิต
นี้มันกัดเจ้าของ เป็นชีวิตของคนไม่รู้ เป็นชีวิตของ
อันธพาล ปล่อยไปตามบุญตามกรรม

ความถูกต้องสำหรับจะดำเนินชีวิต ให้เป็นไปอย่างมีความสุข

เราบรรยายธรรมให้พวกฝรั่งที่เขาพากันเดือนละร้อยกว่าคน ทุกๆ เดือน เดือนละสิบวันนี้ ปรากฏว่าชอบใจ ในหลักคำพูดคำนี้คำเดียวว่า **ชีวิตที่ไม่กัดเจ้าของ** เขาเคยมีแต่ชีวิตเก่าๆ แก่ๆ แบบของเขานั้น มันกัดเจ้าของ รำรวย สวยงามเท่าไรมันก็ยังกัดเจ้าของ เพราะมันยังโง่ นี่เขาได้พอใจที่ว่าได้พบชีวิตใหม่ ชีวิตชนิดที่ไม่กัดเจ้าของ คือชีวิตที่มีความรู้เรื่องความทุกข์ ดับทุกข์ เกิดทุกข์ แล้วก็ปฏิบัติให้ควบคุมไว้ให้ได้ ไม่เกิดความทุกข์ ที่จะไม่ให้เกิดความทุกข์นั้นมันก็คือความถูกต้องทั้ง ๘ ประการนั้นแหละ

ช่วยจำไว้ดีๆ อย่าให้เสียทีที่เป็นคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาประจำชาติ ให้มันมากลายเป็นจวกในหม้อแกงที่ไม่รู้รสแกง กลายเป็นกบไต๋กอบัวจึงไม่ได้รับเกสรบัว ควรจะแม่นยำๆ ยิ่งกว่าความแม่นยำอย่างอื่น รู้จักอย่างยิ่ง ยิ่งกว่ารู้จักอย่างอื่น รู้จักทรัพย์สินสมบัติ ข้าวของเงินทอง วัวควาย ไร่นา แต่ไม่รู้จักสิ่งที่สำคัญกว่านั้น คือ

ความถูกต้องสำหรับจะดำเนินชีวิตให้เป็นอย่างดีมีความ
สงบสุข

ถูกต้อง ๘ ประการ สองประการแรกเป็นเรื่องของ
สติปัญญา คือถูกต้องทางทฤษฎี ความคิด ความเห็น ความ
เชื่อ อุดมคติอะไรต่างๆ เหล่านี้รวมอยู่ในคำว่า **สัมมาทฤษฎี**
- มีทฤษฎีถูกต้อง ข้อที่สองเรียกว่า **สัมมาสังกัปปะ - มี**
ความปรารถนาถูกต้อง ถ้าปรารถนาไม่ถูกต้องมันเรียกว่า
มิจฉาสังกัปปะ หรือเรียกว่าค้นหาไปเสียเลยก็มี ค้นหา
โลกะนี่เป็นความปรารถนาที่ไม่ถูกต้อง ถ้าทฤษฎีไม่ถูกต้อง
เรียกว่ามิจฉาทฤษฎี เตี้ยวนี้จะต้องมีความถูกต้องคือทฤษฎี
ถูกต้อง ความปรารถนาถูกต้อง

แล้วก็ถูกต้องในเรื่องศีลต่อไปอีก คือ **สัมมาวาจา**
- มีการพูดจาถูกต้อง สัมมากัมมันโต - ให้มีความทำ
การงานถูกต้อง สัมมาอาชีโว - ดำรงชีวิตทำมาหาเลี้ยง
ชีวิตอย่างถูกต้อง หมวดนี้สามอย่างเป็นหมวดศีล เกือบจะ
ไม่ต้องอธิบายเพราะเป็นคำธรรมต่างๆ ว่า การพูดจา

ถ้อยคำที่พูดจา เวลาที่พูดจา ความมากน้อยที่พูดจานี้ให้มัน ถูกต้องๆ

กัมมันโต คือการงานที่ต้องทำประจำชีวิต เว้น ในสิ่งที่ควรเว้น คือการฆ่า การขโมย และกาเมฯ เว้นเสีย มีความถูกต้องในส่วนกายและวาจา แล้วก็มีความถูกต้อง ในส่วนจิตหรือที่เป็นสมาธิ คือ **สัมมาวายามะ - พากเพียร พยายามอยู่อย่างถูกต้องไม่ขาดสาย** สัมมาสติ ความ ระลึกที่ระลึกอยู่ประจำใจนั้นเป็นความระลึกที่ถูกต้อง ให้เป็นอยู่เป็นประจำ เรียกว่า **สัมมาสติ - ระลึกถูกต้อง** แล้วก็ **สัมมาสมาธิ - ความตั้งใจมั่นอยู่ในภาวะที่ถูกต้อง** เรียกว่าสัมมาสมาธิ ความพยายามพากเพียรถูกต้อง ความ ระลึกถูกต้อง ความตั้งจิตมั่นถูกต้อง รวมกันทั้งหมดนั้น เป็นองค์ ๘ องค์

๘ องค์นี้รวมกันเข้าเป็นหนึ่ง เรียกว่า ทาง หนทางนี้ สายเดียวไม่ใช่ ๘ สาย แต่ประกอบอยู่ด้วยองค์ทั้ง ๘ มี สัมมาทิฏฐิเป็นตัวนำหรือนำหน้า **ถ้ามีสัมมาทิฏฐินำหน้า เป็นที่เชื่อได้ว่าจะประสบความสำเร็จ จะก้าวหน้าไปด้วย ดี** ดังนั้นปัญญาหรือทิฏฐิ โดยเฉพาะคือสัมมาทิฏฐินี้

ถูกต้อง ต้องถูกต้องและต้องเป็นตัวนำหน้า สิ่งอื่นๆ จะถูกต้องหมด เรื่องศีลเรื่องสมาธิจะถูกต้องหมด แม้แต่เรื่อง การเป็นอยู่ในบ้านเรือนในครอบครัวก็ถูกต้องหมด เพราะ เป็นเรื่องของสัมมาทิฏฐิเรียกว่าหนทาง และมีคำว่า **อริยะ -คือประเสริฐ** ประเสริฐอย่างไร ประเสริฐเพราะออกไป จากข้าศึก อริ แปลว่า **ข้าศึก** ; ยะ แปลว่า **ไป** ; อริยะ แปลว่า **ไปจากข้าศึก** เรียกว่าประเสริฐ ประกอบอยู่ด้วย องค์ ๘ ประการ

เป็นครูบาอาจารย์เรียกให้ถูก เรียกว่ามรรคมีองค์ ๘ อย่าไปเรียกว่ามรรค ๘ มันจะแสดงความโง่หรือความ ไม่รู้ในธรรมะข้อนี้เอาเสียเลย อย่าไปพูดว่ามรรค ๘ ; มรรค ๘ มันจะกลายเป็น ๘ ทาง ถ้าพูดว่ามีองค์ ๘ ก็หมายความว่าทางเดียวแต่ประกอบไปด้วยองค์ ๘ ประการ คำว่าองค์ๆๆ นี้เป็นส่วนประกอบเท่านั้น แต่มี ความสำคัญคือต้องครบองค์ที่มันควรจะมี และก็ เป็น ความถูกต้องด้วยกัน และก็ต้องทำงานร่วมกัน เรียกว่า สมังคกันมันจึงจะสำเร็จประโยชน์ในเรื่องนั้น

นี่ชื่อว่าดำเนินชีวิตถูกต้องที่เป็นหลักสำคัญสูงสุดในพระพุทธศาสนาก็ได้แก่อริยมรรคมีองค์ ๘ ขึ้นเป็นอริยสัจองค์สุดท้ายหรือองค์ที่ ๔ ครั้นมีอริยมรรคมีองค์ ๘ เหล่านี้แล้ว ความผิดพลาดใดๆ มันเกิดขึ้นไม่ได้ ความทุกข์มันเกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อดำเนินชีวิตอยู่อย่างนี้ แม้จะเรียกว่าความดับทุกข์ๆ แต่ความหมายอันแท้จริงนั่นคือการทำให้ความทุกข์เกิดไม่ได้ ความถูกต้องในการป้องกันจนความทุกข์เกิดไม่ได้เพราะมันไปควบคุมที่ต้นเหตุแห่งความทุกข์คือความต้องการอย่างโง่เขลา ความโง่เขลาในการดำเนินชีวิต ไปควบคุมที่ต้นเหตุคือความอยากอย่างโง่เขลา และต้องการอย่างโง่เขลา แล้วก็ทำอะไรอย่างโง่เขลาไปหมด นั่นมันเป็นมูลเหตุ กำจัดเสีย ควบคุมเสีย ความทุกข์ก็ไม่เกิด เรียกว่ากำจัดที่ต้นเหตุ เป็นหลักเกณฑ์ของคนฉลาดบัณฑิตผู้มีสติปัญญา ถ้าไปควบคุมที่ปลายเหตุมันเป็นเรื่องของคนโง่ ถ้าควบคุมที่ต้นเหตุเป็นเรื่องของผู้มีสติปัญญา

รู้จักตนเองและจัดการที่ตนเอง เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา

ท่านทั้งหลายจงสังเกตดูให้ดีว่ามันมีความผิดพลาดในข้อนี้อยู่เป็นอันมาก มันไม่ควบคุมเหตุของความเลวแล้วมันก็ต้องเลว มันดื่มน้ำเมา เทียวกลางคืน ดูการเล่น เล่นการพนัน แม้แต่ยาเสพติด มันไม่รู้จักควบคุมที่ต้นเหตุ มันก็ได้เป็นอย่างนั้น มันเป็นลูกหมา คือมันไม่ควบคุมที่ต้นเหตุไปคอยควบคุมแต่ปลายเหตุมัน ไปต่อสู้กับความทุกข์ ถ้ามันเป็นลูกเสือหรือลูกราชสีห์ มันควบคุมที่ต้นเหตุ

ลองดูสิ เอาไม้ไปแห่หมา หมาก็กัดไปที่ปลายไม้ก็หมามันโง่ แต่ถ้าเอาไปแห่ลูกเสือ ลูกราชสีห์ มันไม่กัดที่ปลายไม้ มันกระโจนใส่คนที่ถือไม้ นั่นมันโง่หรือมันฉลาดมากน้อยกว่ากันอย่างไร ตัวหนึ่งมันกัดที่ปลายไม้ ตัวหนึ่งมันกระโจนใส่คนถือไม้ เรียกว่าตัดที่ต้นเหตุ ตัดที่ต้นเหตุเป็นบัณฑิต เป็นผู้ที่มีปัญญา เป็นลูกราชสีห์ มันแก้ที่ปลายเหตุทะเลาะกันไม่มีที่สิ้นสุดในครอบครัวนั้น มันก็เป็นลูกหมาด้วยกันทั้งนั้นแหละ ทั้งฝูงนั้นแหละ

เพราะมัวตัดปัญหาที่ปลายเหตุนี้ นี่เป็นใจความสำคัญของเรื่องอริยสัจว่าจะต้องจัดการที่ต้นเหตุ

มิฉฉาปฏิญญาเป็นมูลเหตุให้ทำผิดๆ หรือว่าจะดูที่ต้นเหตุความอยากอย่างโง่เขลา มันก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ดับต้นเหตุเหล่านี้เสียก็ไม่เกิดทุกข์ มันฉลาดหรือโง่มากกว่ากันก็มากน้อย ดับที่ต้นเหตุกับดับที่ปลายเหตุเหมือนกับดับไฟๆ พุดว่าดับไฟแต่ที่จริงมันคือป้องกันไม่ให้ไฟเกิด ไฟเกิดแล้วจึงดับเสียหายก็มากน้อยละ ป้องกันไม่ให้ไฟเกิดมันเสียหายก็มากน้อย คือมันไม่เสียหายเลย ฉะนั้นดับไฟก็คือป้องกันไม่ให้ไฟเกิด ดับทุกข์ก็คือป้องกันไม่ให้ความทุกข์เกิด นั่นเรียกว่าหนทางดำเนินชีวิตอยู่อย่างถูกต้อง ความทุกข์เกิดไม่ได้ ชีวิตไม่กััดเจ้าของ

เดี๋ยวนี้อันมีลักษณะเป็นชีวิตที่กััดเจ้าของ แล้วก็ไม่รู้ว่าเป็นเหตุอะไรเข้าไป เช่นสรวงผีสาวทเวดา พระเจ้าพระอะไรก็ไม่รู้ ให้มันโง่หนักขึ้นไปอีก ไม่กำจััดที่ต้นเหตุ แล้วก็หลับตาเช่นสรวงทเวดา บางทีก็มอบหมายให้ทเวดาเป็นต้นเหตุ แต่ความจริงนั้นมันอยู่ที่ความผิดพลาดที่ตัว

กระทำเอง ไม่ใช่ไปคอยให้เทวดาแก้ไข นี่มันโง่สองซ้อน คือมันโง่หลายชั้นหลายซ้อน ควรใคร่ครวญกันดูให้ดีๆ อย่าให้มันมีลักษณะอย่างนี้

รู้จักต้นเหตุและก็จัดการที่ต้นเหตุเป็นหัวใจของ พระพุทธศาสนา สิ่งทั้งปวงเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย เพราะว่ามันมีเหตุมีปัจจัย ควรจัดการให้ถูกต้องคือรู้จัก **ควบคุมต้นเหตุ** เรื่องสำคัญว่าจัดการที่ต้นเหตุ สิ่งที่เป็น เหตุนั้นนะ ถ้าจะแจกโดยรายละเอียดมันก็มาก เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท ก็ได้ ถ้าใช้กับสิ่งที่มีชีวิตรู้จักสุขทุกข์ เรียกว่า อิทัปปัจจยตา ก็ได้ ไว้ใช้กับทุกสิ่งทุกอย่างแม้จะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มันมีเหตุมันต้องเป็นไปตามเหตุ **จัดการให้ถูกต้องที่เหตุ** แล้วความเลวร้ายอันใดๆ มันก็ไม่เกิดขึ้นมา นี่เรียกว่าเป็นวิถีทางชีวิตที่ได้รับการ **ดำเนินควบคุมไปเป็นอย่างดี** ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ ควรจะได้รับ ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์และพบพระพุทธ ศาสนา

ชีวิตนี้มันมีเจตนารมณ์แห่งความเป็นสหกรณ์

ที่นี้ก็อยากจะแนะนำในแง่มุมมองอื่นต่อไปอีกว่า **ชีวิตนี้มันมีเจตนารมณ์แห่งความเป็นสหกรณ์** มันมีหัวใจ พูดภาษาธรรมดาว่ามีหัวใจเป็นสหกรณ์ ชีวิตประกอบขึ้นด้วยอะไรก็อย่างๆ มันต้องทำงานร่วมกันทั้งหมดทั้งสิ้น หรือจะกล่าวให้กว้างออกไปก็ว่าธรรมชาติทั้งหลายมีเจตนารมณ์เป็นสหกรณ์ ตัวธรรมชาติ ธรรมชาตินั้นกว้างขวางมหาศาลก็ดี มันมีเจตนารมณ์เป็นสหกรณ์ กฎของธรรมชาติก็มีเจตนารมณ์เป็นสหกรณ์ หน้าที่ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติก็มีหลักเป็นสหกรณ์ ผลที่ได้รับจากหน้าที่ก็มีเจตนาเป็นสหกรณ์ รวมความว่าตัวธรรมชาติก็ดี ตัวกฎของธรรมชาติก็ดี ตัวหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติก็ดี ผลที่ได้เกิดจากหน้าที่ก็ดี ทั้ง ๔ อย่างนี้เรียกว่าธรรมชาติ **ธรรมะแต่ละอย่างๆ มีเจตนารมณ์เป็นสหกรณ์ คือทำงานร่วมกัน**

ธรรมชาตินอกตัวเราอันกว้างขวางคือ จักรวาล สุริยะจักรวาล จะมีก็ร้อย ก็พัน ก็หมื่นจักรวาลก็ช่างมัน

เถอะ แต่ว่าทั้งหมดนั้นต้องมีเจตนารมณ์เป็นสหกรณ์ ดวง
อาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ดวงอะไรต่างๆ ทำงานอย่าง
สหกรณ์จึงจะอยู่ได้ อำนวยประโยชน์ได้ ถ้าไม่ทำอย่าง
สหกรณ์มันก็ชนกันแหลกลาญกันหมด ก็วินาศกันหมด
ไม่มีเหลือ ธรรมชาติ ตามธรรมชาตินี้มันก็มีลักษณะเป็น
สหกรณ์มาเป็นโลกนี้ โลกนี้ก็เป็นสหกรณ์ดินน้ำลมไฟ
ในโลกนี้ก็ดี หรือว่าคนที่อยู่ในโลกนี้ก็ดี ต้นไม้ สัตว์มีชีวิต
ก็ดี และต้นไม้ก็ดี มันระบบสหกรณ์ มันอยู่คนเดียวตัวเดียว
ไม่ได้ ถ้าคนอยู่คนเดียวในโลกมันตายภายในไม่กี่นาที ต้อง
อยู่กันอย่างครบถ้วนเป็นระบบสหกรณ์

สัตว์เดรัจฉานทั้งหลายก็อยู่กันอย่างครบถ้วนเป็น
ระบบสหกรณ์ ต้นไม้ต้นไร่ก็อยู่กันอย่างระบบสหกรณ์
มันอยู่ตัวเดียวอันเดียวนั้นมันเป็นไปได้ และต้นไม้ใหญ่
อย่างต้นไม้ต้นนี้มันก็อาศัยต้นไม้เล็กๆ ที่ปกชีโคลนให้ดิน
มันดี และตะไคร่ที่จะช่วยทำอะไรให้บางอย่างที่ผิวเปลือก
ต่างๆ ไปเรื่อยๆ นั้นมันก็ช่วย ต้นไม้มันยังต้องสหกรณ์ มัน
จึงจะอยู่กันได้ถาวรในโลกนี้ นี้โดยหลักภายนอกกว้างๆ

และที่มันเป็นตัวคนคนหนึ่งมันก็ต้องระบบสหกรณ์ ดิน น้ำ ลม ไฟ ประกอบกันเป็นผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ต่างๆ นานา ระบบแต่ละระบบร่วมกันหมดแหละ ระบบ การหายใจ ระบบสูบฉีดโลหิต ระบบกำจัดเชื้อโรค กำจัด ของเสีย ระบบขับถ่าย ระบบตา ระบบหู ระบบจมูกก็ตาม ล้วนแต่ต้องสหกรณ์กันทั้งอัตรภาพร่างกายนั้น อัตรภาพ หนึ่งๆ เป็นสหกรณ์ใหญ่มันจึงรอดชีวิตอยู่ได้ในคนคนหนึ่ง ในครอบครัวหนึ่งๆ ก็ต้องมีระบบสหกรณ์ที่ถูกต้อง ผิด ระบบสหกรณ์มันก็จะต้อง ขอรภัย ว่ามันกัดกันแหละ มัน ต้องหย่ากันนะ มันอยู่กันไม่ได้ เรียกว่าในครอบครัวมันก็ ต้องมีระบบสหกรณ์ในหมู่บ้านก็เถอะ ระบบสหกรณ์ เป็น ประเทศ ประเทศชาติหนึ่งๆ ก็เป็นระบบสหกรณ์

เดี๋ยวนี้เรามันไม่เป็นระบบสหกรณ์ มึงก็มึง กูก็กู มันก็เกิดอิจฉาริษยา แล้วก็ไม่ร่วมมือ เมื่อคนอื่นทำงาน พวกมึงทำกูก็จะใช้ประโยชน์ เพื่อนก็ช่วยกันสร้างถนน หนทาง มึงทำกูก็จะเดินให้มึงได้บุญ มันพูดเอาเปรียบมาก ถึงขนาดนี้เพราะมันไม่มีเจตนารมณ์แห่งความเป็น

สหกรณ์ ท่านทั้งหลายจงดูเถาะว่าเดี๋ยวนี้มันไม่สหกรณ์ มันพร้อมที่จะคดโกงกัน ตั้งสหกรณ์ขึ้นมาไม่เท่าไรมันก็เป็นสหโง่ง แม้แต่สหกรณ์ครู ก็ไปดูให้ดีเถาะ มันมีปัญหาพร้อมที่จะโกงอยู่เสมอ มันไม่มีความบริสุทธิ์แห่งความเป็นสหกรณ์ ถ้าเรามีเจตนารมณ์เป็นสหกรณ์มันก็จะถูกต้อง ไม่คดโกง เป็นไปด้วยดี เป็นไปอย่างสะดวกตายให้เข้ากับเรื่องว่าแม้แต่จักรวาลทั้งหมดมันก็ยังระบบสหกรณ์ มาเป็นโลกแต่ละโลกมันต้องสหกรณ์ มาเป็นบุคคลแต่ละคนมันก็ต้องระบบสหกรณ์ ช่วยกันให้ครบถ้วนในทุกๆ หน้าที่ ประเทศชาติก็จะมีความมั่นคง ก้าวหน้า สุขสวัสดิ์ เป็นสุข เกิดสุข สุขสวัสดิ์

ระบบการเป็นอยู่ของปลวก ของแมลงผึ้ง ของมด มันก็ยังเป็นระบบสหกรณ์ที่มันทำได้ดีกว่าคน ไม่มีเกียจกรอนในหน้าที่ มันไม่บิดพลิ้วหน้าที่ มันจึงมีความกลมกลืนสามัคคี เป็นปึกแผ่น สำเร็จประโยชน์ นี่มันมีใจความสำคัญว่า จะอยู่กันอย่างมิ่งก็มิ่ง ภูก็ภูนั้นมันก็วินาศ มันก็วินาศ ลองดู แม้แต่หมู่บ้านนี้มันจะอยู่กันอย่างมิ่งก็มิ่ง ภู

ก็ถูก อีกหมู่บ้านหนึ่งมันอยู่อย่างสหกรณ์ มันจะเป็นอย่างไร
มันจะตามกันก็มากน้อย ก็ค่อยคิดดู ด้วยเหตุดังนี้แหละ
หลักศาสนาทั่วไปๆ จึงมีหลักที่ว่าให้ยึดถือเสมือนหนึ่งว่า
เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

เอาไม้ไปแห่หมา หมาก็กัดไปที่ปลายไม้ ก็หมามันโง่
แต่ถ้าเอาไปแห่ลูกเสือ ลูกราชสีห์ มันไม่กัดที่ปลายไม้
มันกระโจนใส่คนที่ถือไม้ นั่น

...

ถ้าไปควบคุมที่ปลายเหตุมันเป็นเรื่องของคนโง่
ถ้าควบคุมที่ต้นเหตุเป็นเรื่องของผู้มีสติปัญญา

โลกกำลังจะวินาศเพราะความเห็นแก่ตัว

คนโง่ๆ เต็มวี่มันหัวเราะ แม้จะเป็นนักศึกษาปริญญายาวเป็นหาง มันก็ยังดูหมิ่นคำว่าเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย มันเป็นคำครีคราะห์ของคนโบราณปุ่ย่าตายาย มั่วแต่ท่องว่าเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย นั้นมันโง่เอง ลองไม่อยู่กันอย่างเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย จะเป็นอะไร มันก็ต้องเอาเปรียบ ซ้ำฟันกัน ถึงขนาดซ้ำฟันกัน อัจฉาริชยา กัน ชัดแย้งกันเป็นประจำเพราะมันไม่มีเจตนารมณ์ว่าเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย ไม่มองดูว่าเราทุกคนมีปัญหาอย่างเดียวกันคือความทุกข์ มีหน้าที่ที่จะต้องดับทุกข์ เราก็คควรจะช่วยกัน เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งพอจะมองเห็นว่ามันทุกคนก็มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย แต่แล้วมึงก็มึง กูก็กู อย่างนี้มันผิดหลักของธรรมชาติ

ฉะนั้นขอให้สนใจระบบที่ปุ่ย่าตายายเขาเคยยึดถือกันมาแล้ว คำลงก็ได้ตะโกนบอกตัวเองเสมอว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมด

ทั้งสิ้น อย่าเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย นี้ว่าไปตามเรื่อง
ย่อใจให้เป็นอย่างนี้อยู่เสมอ ความสงบสุขมันก็เกิดขึ้น
โดยง่าย

เดี๋ยวนี้มันไม่มีความรู้สึกอย่างนั้น มันบูชาประโยชน์
มันก็เห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัวแยกออกมาเป็นตัวกู เป็นของกู
นี่ของกู นี่ตัวกู แล้วก็เห็นแก่ตัว มันเห็นแก่ตัว แล้วคุณ
คิดว่ามันจะเป็นอย่างไร เมื่อเขายังอยู่กันไม่สัมพันธ์กัน
ก็ยังไม่เกิดเรื่อง พอมาสัมพันธ์กัน เช่น เกิดมาเป็นลูกจ้าง
นายจ้างแก่กันและกัน ต่างฝ่ายต่างก็เห็นแก่ตัว นายจ้าง
ก็จะเอาประโยชน์ของตัวให้มาก ลูกจ้างก็จะเอาประโยชน์
ของตัวให้มาก ก็เลยมีการต่อสู้กัน

เมื่อยังไม่มาเป็นลูกจ้างนายจ้างกัน ต่างคนต่างอยู่
ไม่มีปัญหาข้อนี้ แม้รู้จักกันแล้วมันก็ยังไม่ปัญหาข้อนี้ แต่
พอมาเป็นลูกจ้างนายจ้างมันมีปัญหาข้อนี้ คิดดูสิ เพราะ
อะไร เพราะความเห็นแก่ตัว เพราะความเห็นแก่ตัว เป็น
ปัญหาถาวร เป็นปัญหาโลกแตกตลอดเวลา มีปัญหาเรื่อง
ลูกจ้างนายจ้างในโลกนี้ เพราะมันเจริญด้วยกิจการงานที่
ต้องใช้ลูกจ้าง

เมื่อมีนายจ้างมากขึ้นๆ ความเป็นมิ่งเป็นภูม้นก็มากขึ้น ทีนี้ก็มีการขัดแย้ง ขัดแย้งๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ความเห็นแก่ตัว จึงพูดได้ว่าโลกเรานี้มันกำลังจะวินาศเพราะ **ความเห็นแก่ตัว** โดยเหตุที่ว่าระบบการเป็นอยู่ในโลกนี้มันทำให้มีความเป็นลูกจ้างนายจ้างนั้นมากขึ้น คือความเจริญของงานก้าวหน้าในทางวัตถุนั้นเอง หรือตามธรรมชาติ ส่วนตัวมันก็ยังมีความเห็นแก่ตัว คือ จะเอาเปรียบ จะขี้เกียจเห็นแก่ตัวชนิดที่จะคอยเอาเปรียบอยู่ทุกระเบียดนิ้ว

ลองพิจารณาดูว่าคนเห็นแก่ตัวเป็นอย่างไร ขี้เกียจทำงานแต่จะเอาประโยชน์ อิจฉาริษยาเพราะเห็นแก่ตัว จ้องทองพองขนเพราะเห็นแก่ตัว ไม่สามัคคีเพราะเห็นแก่ตัว พร้อมทั้งจะจับกลุ่มกันขัดแย้ง บางทีก็เพื่อความแสดงอำนาจบาตรใหญ่เท่านั้นนะ เพราะมันเห็นแก่ตัว เป็นที่รังเกียจเกลียดชังมาแต่ดึกดำบรรพ์โบราณนั้น เขาเรียกว่าผู้เห็นแก่ตัวไม่มีใครอยากคบ มันจะตรงกันทุกชาติ ทุกภาษา ทุกมุมโลก เกลียดผู้เห็นแก่ตัว เพราะผู้เห็นแก่ตัวมันทำแต่ประโยชน์ตัวเองและก็ทำลายประโยชน์ผู้อื่น แล้วก็

โหดร้าย เป็นอันธพาล เป็นอันธพาล รวยล้นไม่ต้องทำงาน ให้ออกเหมือง แต่จะรวยด้วยการปล้น การจี้ การโกง ไป โกงธนาคารพักเดียวได้มาเป็นล้านๆ อย่างนี้ ก็หวังกันแต่ อย่างนั้น นี่ผู้ที่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัว และในที่สุดมันก็ ระเบิดออกไป สูงขึ้นตามเหตุการณ์ที่มีอยู่ มันก็เอาเปรียบ ผู้อื่น ชุ่ยๆ หัวดๆ เอาแต่ประโยชน์ตัว มันก็เกิดมลภาวะ ขึ้นมา ทุกคนสร้างมลภาวะเต็มบ้าน เต็มเมือง เต็ม ประเทศ จนเป็นปัญหาของโลกไปเลย กำจัดมลภาวะ ไม่ไหว

ไปสังเกตดูเถิดว่ามลภาวะนี้มาจากผู้เห็นแก่ตัว ทั้งนั้น แล้วก็สร้างอุบัติเหตุ ความชุ่ยๆ หัวดๆ เอาแต่ ประโยชน์ตัว มีอุบัติเหตุชนกัน รถก็ดี เรือก็ดี อุบัติเหตุบน ถนนหนทาง ในแม่น้ำลำคลอง มีอุบัติเหตุมากขึ้นๆ เพราะ คนเห็นแก่ตัวมันมากขึ้น คนเห็นแก่ตัวสร้างมลภาวะแล้ว ยังสร้างอุบัติเหตุมากมายมหาศาล รายงานทางโรงพยาบาล การแพทย์เขามาเป็นอันดับหนึ่ง คนเจ็บบาดเจ็บที่มา โรงพยาบาลนี้ล้วนแต่มีมูลมาจากความเห็นแก่ตัวไม่มาก ก็น้อย

แล้วมันก็ทำลายธรรมชาติ คนเห็นแก่ตัวทำลายป่า ทำลายอะไรตามธรรมชาติให้หมดไป แม้สิ่งเขาสร้างไว้ดีแล้วมันก็ทำลาย ทำลายถนนหนทาง ห้วย หนอง คลอง บึง ที่เขาทำไว้ดีแล้วมันก็โกง นี่เรียกว่ามันทำลายทั้งธรรมชาติและมีใช้ธรรมชาติ แล้วมันก็ตามใจตัว เพราะเห็นแก่ตัวมันก็ได้ติดยาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาโลกอีกเหมือนกัน ไม่เห็นแก่ตัวนิดเดียวเท่านั้นไม่มีใครไปติดยาเสพติด แม้แต่บุหรีก็ไม่ติด ติดยาเสพติด ติดอบายมุขที่เป็นยาเสพติดสูงสุดขึ้นมา ตีมน้ำเมา เทียวกลางคืน ดูการเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้าน ทำการงาน ติดอบายมุข คนเห็นแก่ตัว

ในที่สุดความเห็นแก่ตัวมันอยากจะหาความเพลิดเพลिनนอกขอบเขต พิเศษนอกขอบเขต มันก็ได้เป็นโรคที่สุนัขหมานั้นก็ไม่ใช่ สุนัขหมาๆ นี่ก็ไม่ใช่ โรคเอดส์ โรคอะไรก็ไม่รู้ ก่อนนี้ก็มีโรคซิฟิลิส โคโนเรีย ที่มันเป็นกันอย่างที่ว่ามาก็ไม่ใช่ นี่คนเห็นแก่ตัวมันได้รับผลตอบแทนอย่างนั้น แล้วจะเอากันอย่างไร เป็นปัญหาโลกทั้งนั้น

แหละ มลภาวะก็ดี อุบัติเหตุก็ดี ยาเสพติดก็ดี กระทั่งว่า เป็นปัญหาโลก โรคเอดส์นี่บางทีจะมาเป็นพระเจ้าช่วย คุณกำเนิดก็ไม่แน่ ไม่ให้คนมันล้นโลก ควบคุมอย่างอื่น ไม่สำเร็จ ให้โรคเอดส์มาช่วยควบคุม ควบคุมกำเนิดไม่ให้ คนล้นโลก สมน้ำหน้าของคนเห็นแก่ตัว

คนเห็นแก่ตัวนี้ไม่เคารพนับถือ ไม่ซื่อสัตย์ ไม่ กตัญญู ไม่อะไรหมด ดูจะเข้าใจได้ มันจะรวยลัดทำเดี๋ยว ในที่สุดมันก็หลงทางๆ ความเห็นแก่ตัวนั้นหลงทาง เป็นบ้า ที่โรงพยาบาลบ้ามากที่สุด พูดได้ว่าโรงพยาบาลบ้ามีคนบ้า ก็คน ทุกคนไปจากความเห็นแก่ตัวของตนหลงทาง อย่าง อื่นๆ ไม่มี อีกทางหนึ่งเห็นแก่ตัวหนักเข้า ซ้ำพ่อ ซ้ำแม่ ซ้ำลูก ซ้ำเมีย ซ้ำตัวเองตายตามไปเลย เรื่องมันจบอย่างนั้น คนเห็นแก่ตัว จะเรียกว่าดำเนินชีวิตถูกต้องได้อย่างไร มัน ไม่มีความเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย มันก็ต้องเป็นอย่างนั้น มันไม่มีเจตนารมณ์แห่งความเป็น สหกรณ์ในการดำเนินชีวิตอยู่ในโลก มันก็อย่างนั้น มันก็ แยกออกไปเป็นเห็นแก่ตัว ก็จบด้วยลักษณะอย่างนั้น

ถ้าพวกครูเห็นแก่ตัว ทำนาบนหลังลูกศิษย์ ทำนาบนหลังผู้ปกครองของลูกศิษย์ ถ้าครูมันเห็นแก่ตัว มันหมดความเป็นครู ไม่เป็นปูชนียบุคคลเหลือแม้แต่สักนิดหนึ่ง เป็นลูกจ้างสอนหนังสือที่เอาเปรียบที่สุด เอาเปรียบที่สุด คดโกงที่สุด ถ้าครูมันเห็นแก่ตัว ถ้าหมอมันเห็นแก่ตัว มันก็หมดความเป็นหมอเป็นพ่อค้าสูบเลือด ทำนาบนหลังคนเจ็บ คนเจ็บไข้ ถ้าตุลาการเห็นแก่ตัว มันก็ทำนาบนหลังจำเลยอย่างที่เราเห็นๆ กันอยู่ ถ้าพระเจ้าพระสงฆ์เห็นแก่ตัว ก็ทำนาบนหลังทายกทายิกาอย่างที่ไม่น่าจะมี อย่างที่เราเห็นๆ กันอยู่ มันเห็นแก่ตัวมากเท่าไร มันก็สร้างปัญหามากเท่านั้น มันลงไปได้เรื่อย กระทั่งว่าเห็นแก่ตัวในครอบครัวระหว่างสามีภรรยา มันก็ต้องหย่ากัน เดียวนี้ลูกมันเห็นแก่ตัวจนพ่อแม่ น้ำตาตก มันก็ไม่รู้จะทำกันอย่างไร

นี่ความเห็นแก่ตัวเป็นสิ่งแวดล้อมร้ายอย่างนี้ ขอให้ลองพิจารณาดูเถอะว่าโลกกำลังจะล่มจมเพราะความเห็นแก่ตัว ประเทศมหาอำนาจก็เห็นแก่ตัว นายทุนก็เห็นแก่ตัว ขนกรรมาชีพก็เห็นแก่ตัว เศรษฐีก็เห็นแก่ตัว คนขอทาน

ก็เห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัวจนไม่มีอะไรเหลือ มันจะเป็นยังไง มีสงครามเย็นอยู่ตลอดเวลาไม่เคยขาด สงครามร้อนก็มาเป็นคราวๆ รบกันฆ่ากันเพราะความเห็นแก่ตัว

นี่เรากำลังจะวินาศเพราะความเห็นแก่ตัว เพราะว่า ได้หลงใหลในความสุขสวยงามก้าวหน้าในทางวัตถุ ในทางวัตถุจนเกินๆๆๆ กินเกิน อยู่เกิน แต่งเนื้อแต่งตัวเกิน ใช้ไม้สอยเกิน แม้แต่รักษาโรคก็เกิน เต็มนี้ต้องสร้างบ้าน เรือนราคาแสนราคาล้าน ห้องน้ำบางห้องเขาก็ต้อง ผู้มั่งมีบางคนก็ราคาล้าน เพียงห้องน้ำเท่านั้น มันมีความเกินๆๆ เพราะความเห็นแก่ตัว ไม่รู้ว่าจะรับกันอย่างไรได้เพราะมีความเห็นแก่ตัว มันคอยเอาเปรียบกันทุกกระเปียดนี้ว่า ผู้ซื้อก็เห็นแก่ตัว ผู้ขายก็เห็นแก่ตัว ผู้ผลิตก็เห็นแก่ตัว ผู้จะมารับไปขายก็เห็นแก่ตัว มันเห็นแก่ตัวมากขึ้นๆ จนจะวินาศ คือจะขัดแย้งกันเรื่อยไปจนวินาศในที่สุด

ถ้าไม่มีความเห็นแก่ตัวมันไม่มีอาชญากรรม ไม่ต้องอธิบายท่านทั้งหลายก็รู้ได้เอง ถ้าไม่มีความเห็นแก่ตัว มันไม่มีการลักขโมย มันไม่มีการฆ่า มันไม่มีการกาเมฯ

มันไม่มีการหลอกลวง ไม่มีการตีมน้ำเมาให้ลำบากยุ่งยาก
ให้กลายเป็นผู้ไม่มีสติสัมปชัญญะ อาชญากรรม คดีอาญา
ก็ไม่เกิด คดีแพ่งก็ไม่เกิด เพราะผู้ไม่เห็นแก่ตัวนั้นมัน
ให้อภัยเสมอ มันด่ากันที เอ้า ให้พรมัน เออ มึงได้บุญ
มึงด่ากู มึงสบายใจ หรือคดโกงอะไรบ้าง ก็เออ ให้มันๆ
ผู้ไม่เห็นแก่ตัวไม่ไปจับตัวมาฟ้องความแพ่งอย่างที่เป็นอย่าง
กันอยู่ มันให้อภัย มันยกเลิกไปได้ คดีแพ่งก็ไม่มี คดีอาญา
ก็ไม่มี ถ้ามุขย์ ประชาชน พลเมืองไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็น
แก่ตัว เอกภพหายไปทิ้งทะเล เลิกตำรวจ เลิกคุก เลิก
ตาราง เลิกศาล เลิกเรือนจำ เลิกอะไรหมดได้ ถ้ามัน
ไม่เห็นแก่ตัว พวกเหล่านั้นว่างงานหมด

ยิ่งกว่านั้นอีกก็คือว่าแม้แต่เรื่องทางศาสนาก็จะ
ระงับไปเพราะว่าถ้าไม่เห็นแก่ตัว มันถึงหัวใจของพุทธ
ศาสนาในอันดับสูงสุดแล้ว ศาสนาต้องการไม่ให้เห็น
แก่ตัว ทุกศาสนาไปดูไปคั่นดู หัวใจของพระคัมภีร์ของ
ทุกศาสนาต้องการจะไม่ให้เห็นแก่ตัว แต่คนมันไม่ปฏิบัติ
ถ้าเกิดปฏิบัติมันก็หมดปัญหาที่จะต้องมีศาสนา ศาสนา

ไม่ต้องมีก็ได้ พระคัมภีร์ไม่ต้องใช้ก็ได้ เรียกว่าถ้าไม่เห็น
แก่ตัวแล้วไม่ต้องมีทั้งกฎหมาย ไม่ต้องมีทั้งพระธรรม
เพราะมันถึงพระธรรมเสียแล้ว แล้วมันคนที่ไม่ผิดกฎหมาย
โดยเด็ดขาดเสียแล้ว เรียกว่าไม่เห็นแก่ตัว

เมื่อไม่เห็นแก่ตัว โลกที่เดือดร้อนเลวร้ายนี้ จะกลายเป็นโลกสงบเย็น

อ่านเรื่องของเหลาจื๊อ ปรมจารย์ศาสดาพุทธสมัย
กับพระพุทธเจ้านะ เหลาจื๊อนี้พุทธสมัยกับพระพุทธเจ้าใน
อินเดีย สอนประชาชนเรื่องไม่เห็นแก่ตัว แต่เขาก็สอนโดย
วิธีที่จะใช้คำที่ต้องตีความ คือลูกศิษย์ถามปรมจารย์
เหลาจื๊อว่าการปกครองที่ดีที่สุดนั้นเป็นอย่างไร ท่าน
อาจารย์ก็ตอบว่าการปกครองที่ไม่ต้องมีการปกครอง
ไม่ต้องมีการปกครองนี่เป็นการปกครองที่ดีที่สุด ลูกศิษย์
มันโง่เกินที่จะเข้าใจไม่รู้จะว่าอย่างไร หมายความว่าถ้ามัน

ไม่มีความเห็นแก่ตัว มันไม่มีการทำผิด มันไม่ต้องการ
ปกครอง นี่คือการปกครองที่ไม่ต้องการปกครอง คน
ทุกคนไม่เห็นแก่ตัว จะทำผิดอะไรได้ เลยเป็นการปกครอง
ที่ไม่ต้องการปกครองเพราะคนมันไม่เห็นแก่ตัว มัน
ไม่มีเรื่องที่จะต้องจับตัวไปลงโทษหรือไปบรณอะไร มัน
ประเสริฐ นี้เรียกว่าไม่ยุ่งยาก ไม่ลำบาก ไม่เหน็ดเหนื่อย
ไม่ด้วยเรื่องการปกครอง แต่ได้รับผลของการปกครองที่
ดีที่สุด

นี่ถ้ามนุษย์เราไม่เห็นแก่ตัว ดำเนินชีวิตอย่าง
ถูกต้อง ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องก็เป็นอย่างนี้ได้รับความ
สงบสุขถึงที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับเพราะไม่เห็นแก่ตัว
ไม่เห็นแก่ตัว เมื่อโรมันจะมีมา ถ้ามันมีมันกลายเป็น
โลกพระศรีอาริยเมตไตรยไปทันที โลกที่เดือดร้อนเลวร้าย
นี้มันจะกลายเป็นโลกสงบเย็น เป็นโลกของพระศรีอาริย
เมตไตรยไปทันที

เมตไตรย แปลว่า เกื้อกูลแก่ความเป็นมิตร

หมายความว่ามีความเป็นมิตรถึงที่สุด *ศรี แปลว่า อย่าง*
งดงาม อริยะ แปลว่า ประเสริฐ **ความเป็นมิตรที่งดงาม**
ประเสริฐถึงที่สุดนั้นแหละ โลกพระศรีอาริยมุตไตรย
เขาบรรยายไว้ในลักษณะที่ว่าคนยากที่จะเชื่อว่าจะเป็นไป
ได้ คนดีเสมอกันจนกระทั่งว่าพอลงจากเรือนก็จำไม่ได้ว่า
ใครเป็นใคร ใครเป็นใคร เพราะมันดีเสมอกันไปหมด พบ
หน้าก็แต่ยกมือขึ้นถามว่าจะให้ช่วยอะไรๆ ไปที่ไหนก็มี
แต่คนถามว่าจะให้ช่วยอะไร จะต้องการอะไร ก็ช่วยแล้ว
ก็ให้สิ่งที่ต้องการ นี่ถึงขนาดนี้ มันจะมีได้ที่ไหนเมื่อไร
นั่นมันก็อีกเรื่องต่างหาก แต่ว่าเขาได้บรรยายลักษณะไว้
อย่างนี้

คล้ายๆ กับสมัยนี้จะพูดก็พูดว่ามันมีสวัสดิการที่มาจากไหนก็ไม่รู้ มีสวัสดิการทั่วไปทุกหัวระแหง ต้องการอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ก็ได้ ฉะนั้นเขาพูดง่ายๆ ชัดๆ สำหรับคนธรรมดาสามัญว่า คนแต่ละคน แต่ละคนไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบ พร้อมทั้งจะช่วย จนเป็นมิตรเหมือนกัน

ไปหมด พอลงจากเรือนก็ไม่ว่าใครเป็นใคร พอกลับบ้าน
มาที่บ้าน เอ้า มันจึงจะรู้จักนี่ว่าภรรยาของเรา สามีของ
เรา ลูกของเรา พี่ของเรา น้องของเรา พอลงไปที่ถนนมัน
ก็เหมือนกันไปเสียหมดอย่างนี้ จะเชื่อหรือไม่เชื่อก็สุดแท้
แต่ถ้าลองคิดดูบ้างว่าถ้ามันมีแต่ผู้ไม่เห็นแก่ตัวมันจะเป็น
อย่างนี้ได้ ไม่มีใครเก็บของตก ของตกไม่มีใครเก็บเพราะว่า
ถือว่าเขาไม่ได้ให้เรา กล่าวไว้ในเรื่องโลกพระศรีอารีย-
เมตไตรย

อยากจะเล่าให้ฟังสักนิดหนึ่งว่ามันก็ไม่ใช่เหลือ
วิสัยเกินไปนัก การไม่เอาของตก ถ้าศึกษาเรื่องโบราณ
โบราณ เรื่องโบราณคดีสมัยศรีวิชัย ภาคใต้เรานี้เป็นสมัย
ศรีวิชัย ดินแดนสมัยศรีวิชัยโดยเฉพาะรอบอ่าวบ้านดอน
จากไชยาไปคีรีรัตน์วกไปนครศรีธรรมราชเคยเป็นแผ่นดิน
ศรีวิชัย พวกอาหรับทางตะวันตกสุดนั่นมาค้าขายแถวนี้
มันก็เลยได้ยินเสียงเล่าลือว่าในกรุงศรีวิชัย ศีลธรรมเจริญ
สูงสุดจนไม่มีใครเอาของตก ไม่ถือเอาของตก มันไม่เชื่อ

มันจึงอยากจะทดลอง มันแก้งตั้งทองคำไว้ที่ทางสี่แยก
ทิ้งทีเดียวแล้วก็ไป ไปค้าต่อไปสามสี่ปีกลับมา มาพิสูจน์
ว่าจะจริงหรือไม่ มาดูที่ตรงนั้น โอ้ไม่เห็นไว้ว แต่ยังสงสัย
ว่ามันอาจจะจมอยู่ มันก็ควักดินหน่อยมันก็พบอยู่ที่ใต้ดิน
มันเขียนอยู่ในบันทึกของพวกเขาสำหรับ

พ่อค้าที่เคยมาเที่ยวบ้านเมืองกรุงศรีวิชัย ซึ่งได้แก่
บ้านเมืองภาคใต้เรานี่แหละ มันไม่มีข้อสงสัย มันจะเขียน
โกหกไว้ทำไม เขียนหลอกตัวเองทำไม มันเป็นบันทึกตาม
ธรรมดาของคนที่บ้านтик นี่มันทำให้เชื่อได้ว่าแม้แต่
โลกธรรมดา โลกคนธรรมดาสามัญธรรมดานี้มันก็ยังมิได้
ที่คนไม่เอาของตก เมื่อมันนิยมศีลธรรม นิยมศีลธรรม
เชิดชูบูชาศีลธรรม ศีลธรรม มันก็ไม่มีใครเอาของตกจริง
ได้เหมือนกัน อย่าเห็นว่าเป็นของเหลือวิสัย ศีลธรรมมัน
สูงสุดได้แบบนี้ เพราะมันไม่เห็นแก่ตัวนั่นเอง

ความไม่เห็นแก่ตัวเป็นธรรมะสูงสุด ความไม่เห็น
แก่ตัวเป็นธรรมะสูงสุดในทางธรรมะแท้ๆ มันก็สูงสุด คือ
ไม่เห็นแก่ตัวมันก็มีความรู้เรื่องอนัตตา *อนัตตา แปลว่า*

ตัวซึ่งมิใช่ตัว ความรู้สึกว่าตัว ตัว นี้มันต้องมีเป็นธรรมดา
สัญชาตญาณมันต้องมีมาในจิตใจของสัตว์ ออกมาจาก
ท้องแม่แล้วก็มีสัญชาตญาณนั้นติดมา เพื่อมีตัวๆๆ แต่มัน
ยังไม่เห็นแก่ตัว มันยังไม่เห็นแก่ตัว มันมีตัวเฉยๆ มันก็
ไม่มีเลวร้ายอะไร ทีนี้มันค่อยๆ เห็นแก่ตัว ถูกใจมันก็ยิ่ง
เห็นแก่ตัวไปในทางเอา ไม่ถูกใจมันก็เห็นแก่ตัวในทางฆ่า
ในทางทำลาย ถ้าเห็นแก่ตัวทั้งในทางบวกและทั้งทางลบ
ค่อยเจริญๆ ขึ้นตามอายุที่มากขึ้นๆ นี่จนเป็นของธรรมดา
เต็มไปหมด เป็นผู้มีความเห็นแก่ตัว เมื่อควบคุมไว้ไม่อยู่
มันก็ฆ่าเขาบ้าง ขโมยเขาบ้าง กาเมฯ เขาบ้าง อะไรเขา
บ้าง นี่เป็นผลของการเห็นแก่ตัว ถ้าควบคุมไว้อยู่มันก็ไม่

ความไม่เห็นแก่ตัวเป็นธรรมะสูงสุด ทั้งฝ่ายโลกียะและฝ่ายโลกุตระ

ศาสนานี้ขอให้ทราบว่ามันเกิดขึ้นเพราะความจำเป็นบังคับ สังคมมันทนอยู่ไม่ได้ มันจึงเกิดผู้ที่คิดว่า จะต้องทำอะไร มันคิดว่าพบว่าต้องทำอย่างนี้ๆ ก็บัญญัติ หรือช่วยกันให้บัญญัติขึ้นมาเป็นกฎเกณฑ์อย่างนี้ๆ เป็นศีลธรรม ศีลธรรมก็ดี วัฒนธรรมก็ดี มันเกิดขึ้นเพราะความจำเป็นบังคับ มนุษย์มันทนอยู่ไม่ได้ มันปรึกษาหารือกันว่าเอาอย่างไร เกิดเป็นระบบศีลธรรมจริยธรรมขึ้นมาสำหรับปฏิบัติ และก็สมมติกันให้มีผู้ปกครองให้รักษากฎเกณฑ์อันนั้น เป็นพระราชาขึ้นมาอย่างนี้ ทั้งหมดนี้มันมาจากผู้เห็นแก่ตัวเป็นต้นเหตุ แล้วก็เจริญต่อไปจนเป็นระบบศาสนา สอนเรื่องไม่มีตัวคือพระพุทธศาสนา ถ้าศาสนาไหนสอนว่ามีตัว มีตัว มันก็ลำบากที่จะสอนไม่ให้เห็นแก่ตัว ถ้าระบบศาสนาที่สอนว่าไม่มีตัว ไม่มีตัว มันก็ไม่เห็นแก่ตัวได้ เพราะมันไม่มีตัว

ถ้าเป็นพุทธบริษัทแท้จริง รู้ความไม่มีตัวมันก็ไม่เห็นแก่ตัว มันก็หมดปัญหา เพราะฉะนั้นอย่าลืมนึกว่า พุทธศาสนาเราสอนเรื่องอนัตตา มีตัวซึ่งมิใช่ตัว ตัวซึ่งติดมาจากสัญชาตญาณนั้นมันไม่ใช่ตัว อย่าไปเห็นแก่ตัวอย่างนั้น อย่าไปตามใจตัวกิเลสอย่างนั้น มีตัวชนิดที่ไม่เห็นแก่ตัวอยู่เสมอ มันพึงยากหน่อยแต่มันก็เป็นได้ เมื่อรู้สึกจะเอา ที่นี้ความรู้สึกส่วนหนึ่งบอกไม่ได้ มันผิดหรือมันอะไรก็ตามที่มันไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัวมันจะเอาไม่เห็นแก่ตัวว่า ออย่างๆ ออย่างโหมย ออย่างมา อย่างนี้ ความไม่เห็นแก่ตัวนี้จึงเป็นที่ตั้งแห่งความสงบสุขตั้งแต่ขั้นต่ำๆ สด สูงขึ้นไปๆ จนถึงพระนิพพาน พระอรหันต์คือผู้ที่หมดความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิง ไม่มีตัวกู ไม่มีของกู ไม่มีมือหังการ มมังการ นั่นนะคือความเป็นพระอรหันต์

เดี๋ยวนี้มันมีความเห็นแก่ตัวมันก็เป็นบุรุษชน หนักเข้าๆ ก็เป็นบุรุษชนอันธพาล เป็นบุรุษชนอันธพาลเลยเป็นตัวร้าย ตัวเลวร้าย ตัวเสนียดจัญไรในโลก เมื่อไม่เห็นแก่ตัวมันก็เป็นตัวฝ่ายดีฝ่ายกุศล เป็นสวัสดิมงคลแก่โลก จงรู้

ว่าระบบจริยธรรม วัฒนธรรม และศาสนาอันสูงสุดนั้น
ต้องไม่เห็นแก่ตัว ต้องไม่เห็นแก่ตัว ข้าราชการเห็นแก่ตัว
เห็นกันอยู่แล้วทำอะไรบ้าง แม้แต่ลงเวลาในสมุดทำงาน
ก็มาลงเวลาโกหกหลอกลวง ลงเวลาไม่จริง มันโกง มัน
พร้อมที่จะคอยเอาประโยชน์จากผู้มาติดต่ออย่างนี้
ข้าราชการมันเห็นแก่ตัว ข้าราชการครูเห็นแก่ตัวมันก็
ดูเถอะ อ่านเอาเอง อ่านหนังสือพิมพ์เอาเอง มันก็ขูดรีด
ไปตามเรื่อง

ประชาชนเห็นแก่ตัวมันก็ขูดรีดกันเอง ผู้แทนเห็น
แก่ตัวมันก็อย่างที่รู้ๆ กันอยู่แล้ว รัฐบาลเห็นแก่ตัวมันก็
ต้องเหลือเกิน พระเจ้าพระสงฆ์เห็นแก่ตัวมันก็ไม่ไหว
เหมือนกัน เป็นว่าไม่มีทางที่จะผ่อนผันให้เห็นแก่ตัว
เพราะคำคำนี้มันหมายถึงการกระทำของกิเลส ไม่ใช่สติ
ปัญญา ถ้าสติปัญญามันไม่เห็นแก่ตัว มันไม่เห็นแก่ตัว มัน
เห็นแก่อะไร มันก็เห็นแก่ผู้อื่นสิ ลองไม่เห็นแก่ตัวสิ มันจะ
อัตโนมติเห็นแก่ผู้อื่นทันที เห็นแก่ธรรมะ เห็นแก่ความ
ถูกต้อง เห็นแก่ตัวนี้มันเห็นแก่ความไม่ถูกต้อง เห็นแต่

ประโยชน์ของตัวมันไม่ถูกต้อง พอไม่เห็นแก่ตัวมันก็เห็น
แก่ความถูกต้อง ก็คือเห็นแก่ธรรมะ ก็ปฏิบัติธรรมะและ
มีธรรมะ เมื่อไม่เห็นแก่ตัวแล้วมันก็อัตโนมัติที่จะเห็นแก่
ผู้อื่น มันก็รักผู้อื่น เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย กันได้ทันที
เพราะความไม่เห็นแก่ตัว

ความไม่เห็นแก่ตัวเป็นธรรมะสูงสุด สูงสุด
ทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายโลกียะและฝ่ายโลกุตตระ ถ้า
ไม่เห็นแก่ตัวมันก็อยู่กันอย่างสงบสุข เป็นศาสนาพระ
ศรีอาริยมตไตรย ไม่เบียดเบียนกันแม้กระทั่งเส้นขน อยู่
ในโลกนี้กันด้วยกันทุกๆ คนอย่างสงบเย็นและเป็นประโยชน์
สงบเย็นคือไม่ร้อน ไม่เป็นสัตว์นรกเพราะร้อน ไม่เป็นสัตว์
เดรัจฉานเพราะโง่ ไม่เป็นเปรตเพราะหิว ไม่เป็นอสุรกาย
เพราะขี้ขลาด นี่ไม่มีสิ่งเหล่านี้มันก็เป็นความสงบเย็น ก็
มีเมตตากรุณาปราณีแก่กันและกัน อยู่กันอย่างสงบสุข
ที่สุด นี้เรียกว่าถึงที่สุดในฝ่ายโลกียะ ในฝ่ายโลกที่จะอยู่
กันในโลก

อีกทางหนึ่งซึ่งตรงกันข้าม เมื่อไม่เห็นแก่ตัวแล้ว
มันก็ไม่เกิดกิเลสโลภะ โทสะ โมหะ ไม่เกิดกิเลส ลตกิเลส

เรื่อยไป เพราะว่าถ้าไม่เห็นแก่ตัวแล้วกิเลสเกิดไม่ได้
ไม่เห็นแก่ตัวแล้วกิเลสเกิดไม่ได้ กิเลสที่เคยเกิดอยู่ก็เกิด
ไม่ได้ มันไม่มีอาหารจะกิน ความเห็นแก่ตัวมันหล่อเลี้ยง
กิเลส ถ้าไม่เห็นแก่ตัวแล้วกิเลสมันขาดอาหาร มันเกิด
ไม่ได้ กิเลสมันก็หมด มันก็ไปเป็นพระอรหันต์ เป็น
โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี และพระอรหันต์ นี่ทางนี้
มันไปสู่อุภยตระ จากมูลเหตุเดียวกันคือไม่เห็นแก่ตัวๆๆ
อยู่ในโลกก็อยู่กันอย่างสงบเย็น อีกทางหนึ่งก็คืออยุ่เพียง
ไปๆ หาอุภยตระ คือบรรลุมรรคผลนิพพาน

ความไม่เห็นแก่ตัวมีประโยชน์ทั้งสองสถาน คือ
ทั้งจะอยู่ในโลก หรือที่จะเหนือโลกข้ามพ้นไปจากโลก
เพราะความไม่เห็นแก่ตัว แล้วคิดดูเถอะชีวิตจะกัดเจ้าของ
ได้อย่างไร ถ้ามีความถูกต้องอย่างนี้ ถูกต้องอยู่อย่างนี้
ชีวิตไม่มีทางจะกัดเจ้าของอย่างที่ว่ามาแล้ว ฉะนั้นขอให้
สนใจว่ามันสูงสุดทั้งฝ่ายโลกียะและฝ่ายอุภยตระ หรือ
ทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม จิตใจสูงสุดทั้งฝ่ายโลกและฝ่าย
ธรรม

ครูผู้เปิดประตูทางวิญญาณ

นี่มาพูดกันถึงคำว่าครู วิญญาณของครู คำว่าครูนี้ไม่ใช่ลูกจ้างสอนหนังสือหากินไปวันๆ แต่ว่าครูนี้เป็นผู้นำในทางวิญญาณ อบรมวิญญาณของสัตว์ทั้งหลายสูงขึ้นไป เราเคยรู้จักกันว่าคำว่า ครู แปลว่า หนัก คือควรหนัก ควรเคารพ แต่การค้นคว้าทางอักษรศาสตร์กับสัตศาสตร์ที่ละเอียดขึ้นไปในตอนหลังนี้ ปรากฏว่าคำว่าครู ครูนั้น รากของศัพท์ Root ของคำ แปลว่า เปิดประตู เปิดประตู มันค้นไกลไปกว่าธรรมดา เปิดประตูแห่งความโง่ ให้สัตว์ออกมาเสียจากความโง่หรืออวิชชา เปิดประตูให้ออกมาเสียจากความทุกข์ เพราะถูกกักขังอยู่ในคอก อยู่ในคอกทั้งมืด ทั้งเหม็น ทั้งสกปรก ทั้งเร่าร้อน ทั้งเป็นทุกข์ทรมานเบียดเบียนกัน เปิดประตูออกมาแล้วก็ไปสู่ที่โล่งที่แจ่ม ไปสู่ความผาสุก

ครูแปลว่าผู้เปิดประตูทางวิญญาณ ครั้นแล้วก็เป็นผู้ผู้นำในทางวิญญาณ เป็นไกด์ มีคุณเทศก์ นำในทางวิญญาณ ให้มนุษย์ทุกคนรู้จักหนทางทางเดินไปตั้งแต่

เล็กๆ แล้วก็ในที่สุดก็ได้พบจุดหมายปลายทางที่มีแต่ความสงบเย็น เพราะฉะนั้น ครู ครูไม่ใช่ลูกจ้างสอนหนังสือหากินไปวันๆ ถ้าอย่างนี้ก็ต้องมีปัญหาเรื่องลูกจ้างกับนายจ้าง แม้กับรัฐบาลก็เถอะ รัฐบาลเป็นนายจ้าง ครูเป็นลูกจ้าง ก็ต้องกระทบกันก็เหมือนกับลูกจ้างนายจ้างธรรมดา หากความสงบสุขหรือปกติสุขไม่ได้ แต่ถ้าครูเป็นผู้เปิดประตูทางวิญญูณ เป็นผู้นำในทางวิญญูณ มอบให้มหาศาลรับเงินบำรุงนิตเดียว อย่างนี้ก็เป็นปุชณียบุคคล เพราะมันต้องรับอาหารรับการจุนเจือแหละ

พระพุทธรเจ้าก็ทำงานได้เงินเดือนวันละบาตร พระพุทธรเจ้าก็มีเงินเดือนวันละบาตรๆ แต่ส่วนที่พระพุทธรเจ้าให้มันมีราคาเป็นแสน เป็นล้าน เป็นโกฏิ มันจึงเป็นปุชณียบุคคล ผู้ใดเสียสละประโยชน์ตนให้แก่ผู้อื่นมาก รับการบำรุงเป็นค่าใช้สอยเพื่อเป็นอยู่อย่างนี้มันก็เป็นปุชณียบุคคล อย่าไปทำตัวเป็นลูกจ้าง ทำตัวเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทำงานอย่างสทกรณ ผู้ที่ทำหน้าที่ลูกจ้าง ลูกจ้างตามธรรมดาสามัญอย่าคิดว่าเป็น

ลูกจ้าง ฉันจะเป็นผู้ช่วยกันสร้างโลกให้งดงาม ให้ผาสุกร่วมมือกับนายจ้าง แต่ฉันไม่ใช่ลูกจ้าง ฉันสร้างโลกให้งดงาม แล้วยายจ้างให้เงินค่าใช้สอย ให้สามารถสร้างสามารถทำหน้าที่ของตนได้ดี และเป็นการได้บุญด้วย ถ้าทำอย่างนี้มันได้บุญด้วย มันได้เงินค่าบูชาคุณด้วย ไม่ใช่ลูกจ้าง พันสภาวะความเป็นลูกจ้าง ครูเป็นปุชนียบุคคลในลักษณะอย่างนี้

แต่ก็มีครูเป็นอันมากที่มีลักษณะเป็นลูกจ้าง สอนหนังสือหากินไปวันๆ มีอยู่สมัยหนึ่งซึ่งครู อาชีพครูนี้เขาจัดให้เป็นอาชีพเรือจ้าง หมายความว่าขอไปที ไม่มีเงินจะเรียนวิชาอย่างอื่นก็เป็นครูไปพลาง แล้วก็เรียนกฎหมายไปพลาง เรียนอะไรไปพลาง ก็ไปหางานข้างหน้าได้เป็นผู้พิพากษา เป็นอะไรไป ครูเป็นอาชีพเรือจ้างอย่างนี้ก็มียู่มาก

เอาตนเองก็รู้จักหลายคนที่ใช้อาชีพครูเป็นอาชีพเรือจ้างเพื่อจะเข้าไปสู่อาชีพที่สูงกว่า มันก็ไม่ถูกนักที่จะคิดอย่างนั้น เพราะว่าครู อาชีพครูนี้ เป็นปุชนียบุคคล

ประเสริฐสูงสุดกว่าอยู่แล้ว ตั้งใจให้เป็นปูชนียบุคคล ทำหน้าที่ของตนให้ตรงตามความหมายของคำว่าครู ครูเป็นผู้เปิดประตูทางวิญญานให้เด็กๆ ออกมาเสียจากคอกแห่งความโง่ คอกแห่งความเห็นแก่ตัว คอกแห่งกิเลสตัณหา ให้มีความถูกต้องๆ ยิ่งขึ้นทุกที เขาจะเป็นมนุษย์ที่เรียกว่าเป็นมนุษย์ได้สมชื่อ คือมีจิตใจสูง มีจิตใจสูงอยู่เหนือปัญหาและความทุกข์ นี้ครูสร้างให้ เพราะฉะนั้นครูจึงเป็นปูชนียบุคคล มีพระคุณอยู่เหนือเกล้าเหนือเศียรของคนทุกคน เพราะว่าเป็นผู้เปิดประตู

เพียงแต่สอนหนังสือธรรมดาสามัญนี่ยังไม่ถึงขนาด ต้องสอนศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ให้เขารอดตัวไปได้ เพียงแต่ให้เขาฉลาด ให้เขาฉลาดนั้นไม่พอ เขาเอาฉลาด เอาความฉลาดไปใช้เห็นแก่ตัว เลวร้ายใหญ่ การศึกษาในโลกกำลังเป็นหมาหางด้วน ดีแต่สอนให้ฉลาดๆ แล้วไม่ควบคุมความฉลาด เอาความฉลาดไปเห็นแก่ตัวๆๆ ทุจริตคดโกง โลกจึงเป็นอย่างนี้ เพราะมีแต่คนฉลาดๆ แล้วเห็นแก่ตัว ถ้าว่าการศึกษาถูกต้อง มีพระ

ศาสนาเข้าไปควบคุม ควบคุมๆ อยู่แล้วมันก็ไม่อาจจะเห็น
แก่ตัว พลเมืองก็จะไม่เห็นแก่ตัว พลเมืองก็就会有ความถูกต้อง
ต้องการรักเพื่อนมนุษย์ มีลักษณะเป็นสหกรณ์ช่วยกัน
สร้างโลกที่มีสันติสุข

การศึกษาเปลี่ยนมาๆ เพราะว่ามันเปลี่ยนไปทั้ง
โลก มันเปลี่ยนไปทั้งหมด มันมาต้องการกิน กินอยู่กิน
กินอยู่ดีกิน อะไรกิน มันไม่ทัน มันก็ต้องมีความเห็นแก่
ตัว นี่มันก็เป็นกฎของธรรมชาติ ถ้าเราจะเอาชนะให้ได้เรา
ก็ต้องสู้ให้ได้ จะไม่ยอมเห็นแก่ตัว จะไม่ยอมเห็นแก่ตัว จะ
ไม่หลงในส่วนกิน ระบบอุตสาหกรรมมันช่วยทำให้เกิด
ปัญหาข้อนี้ เขามีอำนาจเงิน เขาสร้างอุตสาหกรรม ผลิต
ของที่ไม่จำเป็นออกมา ที่จำเป็นน้อย แล้วก็ใช้ศิลปะหลอก
ลวงโฆษณาจนคนต้องซื้อ ยายแก่หนึ่งเหนียวก็ซื้อ ยอม
ซื้อตุ๋น เพราะโฆษณามันเก่ง นี่เราจึงต้องซื้อของใหม่
ออกมาเรื่อย ของออกมาใหม่ก็ต้องซื้อเรื่อย เปลี่ยนของ
เก่าเรื่อย ทั้งที่มันใช้อยู่ได้แล้วมันก็ต้องเปลี่ยนเรื่อย
ต้องเปลี่ยนเรื่อย มันไปทำสิ่งที่กินหรือไม่ควรจะทำโดย

มากขึ้น เปลี่ยนเรื่อยๆ อุตสาหกรรมก็จะผลิตออกมาเรื่อยๆ ก็โฆษณาหนักขึ้นไปเรื่อยๆ มันก็ขายได้

นี่สรรพสินค้าไปดูเถอะ มันมีแต่ของเกิน ถ้าเอาแต่ส่วนที่จำเป็นแล้วจะเหลือสักสิบเปอร์เซ็นต์เท่านั้นเอง เดี๋ยวนี้เรากำลังถูกหลอกถูกลวงด้วยผู้ตั้งใจจะหลอกลวง จะควักกระเป๋าของเรา ด้วยการผลิตของเกินอันสวยงาม ออกมาแล้วโฆษณากันเป็นอย่างยิ่ง ลูกเด็กๆ ก็เป็นอย่างนั้น และก็ยากที่ครูจะไปควบคุมหรือบังคับ เพราะว่าแรงของกิเลสมันมากกว่า ศีลธรรมมันจึงตกต่ำ ศีลธรรมมันจึงตกต่ำ เห็นแก่ตัวเพิ่มขึ้น เห็นแก่ตัวเพิ่มขึ้น

นี่ถ้าครูเป็นครูปุชนิยมบุคคลอันแท้จริงสิ่งเหล่านี้จะไม่เกิด แต่จะเป็นปุชนิยมบุคคลโดยแท้จริงนั่นมันต้องเสียสละมาก ครูผู้เห็นแก่ตัวทำไม่ได้หรอก ครูที่รับจ้างสอนหนังสือหากินไปวันๆ ทำไม่ได้หรอก ที่จะเสียสละเพื่อเปิดประตูทางวิญญานนี้ แต่ถ้าว่ามานึกว่าเราจะต้องทำให้มันสมเกียรติสมชื่อครูเป็นปุชนิยมบุคคล ต้องทำให้เกิดผลเป็นปุชนิยมบุคคล ยอมเสียสละความสรวลเสเฮฮา

ความสนุกสนาน เมามายอะไรเสีย เลิกอุ้มไม้ชน เลิกอุ้ม
ขวดเหล้าเท่านั้นแหละ ครูก็จะป็นปุชนียบุคคลเข้ามาได้
ทุกทีๆ

พระพุทธรเจ้าเป็นบรมครูให้ราเดินตาม

เอาอย่างพระพุทธรเจ้าผู้เสียสละเป็นพระบรมครู
เราเป็นครูของรัฐบาล แต่หัวใจของเราสังกัดพระพุทธรเจ้า
ผู้เป็นบรมครู เอาพระพุทธรเจ้าเป็นบรมครูแล้วก็จะเกิด
การเสียสละ พระพุทธรองค์ทำงานครบวงจร ๒๔ ชั่วโมง
ถ้ายังไม่ทราบก็อยากจะให้ทราบบ้างว่า หัวรุ่งก่อนสว่าง
นี้ พระพุทธรเจ้าก็ตรวจ เขาเรียกว่า เล็งญาณส่องโลก คือ
ส่องโลกมาแล้วตรวจไปทั่วๆ ทั่วๆ บ้าน ทั่วๆ เมือง ว่าวันนี้
สว่างขึ้นแล้วจะไปโปรดใครที่ไหน เพราะพระพุทธรเจ้าก็ได้
ยินได้ทราบได้อะไรอยู่ที่ไหนเป็นอย่างไร ใครเป็นอย่างไร
อยู่ที่ไหนในบ้านนี้เมืองนี้ และมันมีมากคนด้วยกัน

หัวรุ่งก็เล็งญาณส่องโลกว่าจะไปโปรดใครที่ไหน พอตกลงแนใจจะไปที่นั่นแล้วก็พอสว่างขึ้นก็ไปนิมิตบาต ที่นั่น เพื่อให้ได้โอกาสพบบุคคลนั้น ให้ได้พูดจากับบุคคล นั้น เอาชนะบุคคลนั้นให้ได้ บางทีก็ฉันทที่บ้านนั้น พูดจา กันที่บ้านนั้นจนเที่ยงจนสายจึงจะกลับ ท่านพยายาม อย่างนี้ ตอนเที่ยงนี้มันจะพักผ่อนพักร้อนหน่อยก็ได้ พอ ตอนบ่ายมันก็ต้องมีคนไปหาที่วัดอีกแหละ ตอนบ่ายมีคน ไปหาที่วัด มันก็ต้องพูดจากรันไปสุดที่จะทำได้เพื่อจะโปรด เขา

พอตอนค่ำลง พอพลบค่ำลง ก็ต้องสอนภิกษุ สามเณรที่อยู่ประจำวัด ปิโทเส ภิกษุโอรุวาหัง -พลบค่ำสอน ภิกษุสามเณร ที่นี้พอเที่ยงคืนสอนพวกเทวดา อัชฌมรัตเต เทวปัญหะนัง เทวดาคน คน เช่น พระเจ้าแผ่นดินก็ไปหา เวลาเที่ยงคืน เทวดาที่มาจากสวรรค์ก็ลงมาเวลาเที่ยงคืน เวลาเที่ยงคืนเป็นเวลาแก้ปัญหาวาเทวดา ดึกตื่นเลยไป พักผ่อนนิดหน่อยเดี๋ยวก็หัวรุ่งอีกแล้ว หัวรุ่งก็เล็งญาณ สอดส่องว่าพรุ่งนี้จะไปที่ไหนนี่ เป็นอย่างนี้ครบวงจรๆ เรา

ทำงานครบวงจรอย่างนี้กันหรือเปล่า หรือจะเจียดเวลา
ไปบ่อนไก่ ไปโรงเหล้า ไปเดินรำ มันก็เทียบกันไม่ได้
มันไม่ได้ทำหน้าที่ ๒๔ ชั่วโมง

ครั้นทำหน้าที่ที่เมืองนี้ จังหวัดนี้ ชนบทนี้สมควร
แล้วก็จะไป ย้ายไปชนบทอื่น ทำอย่างไร ไม่มีรถยนต์
แล้วก็ไม่นั่งยานพาหนะที่เทียมด้วยสัตว์มีชีวิต รถม้าก็มี
แต่ไม่นั่งเพราะมันเทียมด้วยสัตว์มีชีวิต เกวียนก็มีก็ไม่นั่ง
เพราะมันเทียมด้วยสัตว์มีชีวิต ท่านก็ต้องเดิน ท่านก็ต้อง
เดิน อาตมาพยายามค้น ค้นดูในพระบาลีต่างๆ ไป โอ้
พระพุทธเจ้านี้ไม่มีรองเท้านะ แม้ในวินัยพูดถึงเรื่อง
รองเท้ากันมากๆ พระพุทธเจ้าไม่มีรองเท้า ไม่ได้ใช้รองเท้า
ก็เดินเท้าเปล่าเหมือนกับหมอเมืองจีน เหมือนกับหมอเท้า
เปล่า ร่มก็ไม่มีนะ ร่มก็ไม่มี กลางวันแดดเปรี้ยงๆ ก็เดิน
ได้เป็นโยชน์ๆ ไปเมืองอื่น

พระพุทธเจ้าไม่มีรองเท้า ไม่มีร่ม ไม่มีมุ้ง ไม่มีอะไร
อย่างที่พระเดี๋ยวนี้นะเขามีกัน ท่านก็เดินไปได้ ไปที่อยู่ทีเมือง
ไหนก็ทำอย่างเดียวกันอีก ทำงานครบ ๒๔ ชั่วโมงอีกนะ

ทำอย่างนี้ๆ เรื่อยไปแม้วันที่จะปรินิพพาน เรียกว่าค้ำนี้ จะปรินิพพานนี้ กลางวันยังเดินอยู่เป็นโยชน์ๆ เจ็บป่วย ด้วย พระพุทธเจ้าไม่รู้จักโรงพยาบาล พระพุทธเจ้าไม่เคย ไปโรงพยาบาล ไม่เคยขอร้องให้พาไปโรงพยาบาล ไม่รู้จัก โรงพยาบาล

พระพุทธเจ้าบำบัตเยียวยาไปตามธรรมชาติด้วยความอดกลั้นอดทน มันก็เป็นไปได้ จนอายุ ๘๐ ปีสู้ไม่ไหวก็นิพพาน แต่ว่าท่านทำงานครบวงจรจนนาทีสุดท้าย ไปถึงที่ที่จะปรินิพพานในตอนเย็น เตรียมที่ปรินิพพาน นิพพานกลางคืน มีเตียงมีตั่งตั่งหน้อยหนึ่งพอได้นอน ปรินิพพาน บางแห่งมีว่าปูสังฆาฏิ ๔ ชั้นแล้วนอน ประทับนอนเพื่อปรินิพพานอย่างนี้ก็มี แต่เอาละ เป็นว่าเตียงแขกเตียงเดี่ยวๆ เตียงสูงคืบเดียววางอยู่กลางคืนแล้วก็ปรินิพพานที่นั่น

จะปรินิพพานอยู่หยกๆ อย่างนี้แล้ว ก็มีนักบวชใน ลัทธิอื่นในศาสนาอื่นมาทูลขอพระพุทธเจ้าแสดงธรรมเพื่อ ดับทุกข์ จะปรินิพพานอยู่อย่างนี้ พระสงฆ์ทั้งหลายก็ โอ้

สู้ไม่ไหว ทำอย่างนี้ไม่ไหว ไล่ ไล่คนนั้น พระพุทธเจ้าได้ยินเสียงไล่ โอ้อ้ออย่าไล่ๆ ให้มา ให้เข้ามา ให้เข้ามา แล้วก็ทูลถาม ก็ตรัสตอบ ก็ทรงสั่งสอนๆ จนคนนั้นรู้ธรรมะพอที่จะเป็นพระอรหันต์และเป็นองค์สุดท้ายที่พระพุทธเจ้าสั่งสอน เป็นพระอรหันต์คนสุดท้าย ต่อมาไม่เท่าไรของท่านก็ปรินิพพานตามวิธีของท่าน ทำจิตเป็นสมาธิ ถอยไปถอยมาด้วยสมาธิสูง สมาธิต่ำ พอถึงโอกาสเหมาะอันหนึ่ง ก็เหมือนกับปิดสวิตซ์ไฟ ดับไฟเลย เหมือนกับปิดสวิตซ์ไฟ นิพพานอย่างไม่มีความทุกข์อะไรเลย

นี่เรียกว่าท่านทำหน้าที่ของท่านจนวินาทีสุดท้ายที่จะทำไหว เราทำงานอย่างนั้นกันหรือเปล่า พอไม่สบายก็ไปอยู่โรงพยาบาลแล้ว นี่ท่านอยู่กับงาน อยู่กับงานจนวินาทีสุดท้าย แล้วก็ปรินิพพาน นั่นละพระบรมครูของพวกเรา จงรู้จักกันไว้บ้าง ถ้าบูชาพระบรมครูก็พยายามเอาอย่าง ทำหน้าที่เปิดประตูทางวิญญูณในความหมายเดียวกัน พระพุทธเจ้าเป็นพระบรมครูก็เปิดประตูใหญ่ ประตูเล็กให้แก่สัตว์ เราเป็นธรรมดาก็เปิดประตูเล็กๆ ไป

ตามธรรมดา แต่ขอให้ได้ความหมายว่าเปิดประตูทาง
วิญญาณด้วยกันทั้งนั้น ให้คนนั้นมีความรู้ถูกต้องตามที่
เป็นจริงเพื่อจะไม่เป็นทุกข์ จนกว่าชีวิตมันจะดับไป ดับ
ไปมันก็ปิดสวิตซ์ไฟ นั่นหน้าที่ของครู

แม้จะสอนหนังสือ ก ข ก กา ก็เพื่อความฉลาด
อันจะมาถึงข้างหน้าแล้วก็สูงขึ้นไปๆ ให้รู้จักรับผิดชอบ
มันเป็นเรื่องเกลียดบาป กล้าบุญ ไม่เห็นแก่ตัว ถูกต้อง
ยิ่งขึ้นๆ ให้สำเร็จประโยชน์ตน สำเร็จประโยชน์ผู้อื่น และ
สำเร็จประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกันทั้งตนและผู้อื่น นี่ประโยชน์
มีอยู่ ๓ อย่างอย่างนี้ นี่คือเรียกว่าเป็นลูกศิษย์พระบรมครู
คือพระพุทธเจ้า เป็นปลายทางสุดของการดำเนินชีวิต
ถ้าท่านพูดว่าดำเนินชีวิต คือดำเนินวิถีทางแห่งชีวิต ก็ขอ
ให้ทราบว่าจะบที่ตรงนี้ มันไปจบที่ตรงนี้ คือเป็นมนุษย์ที่
ปราศจากปัญหา ไม่มีความทุกข์ใดๆ แล้วก็ดับไป เหมือน
อย่างปิดสวิตซ์ไฟนั่นแหละ จบชีวิตอย่างนั้น

ครูที่จะสอนเขาก็ต้องพยายามให้เป็นอย่างนั้น เป็น
ตัวอย่างที่ดีเพียงข้อเดียวว่าไม่เห็นแก่ตัวๆ รักลูกศิษย์เป็น

ชีวิตจิตใจ ต้องการให้ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ ไม่เสียที่ที่เกิดมา นี้เรียกว่าวิถีทางดำเนินชีวิตของผู้ที่จะเป็นครู ยึดหลักความถูกต้อง ๘ ประการที่เรียกว่า *อริยอัฐฐังคิกมรรค* เรียกว่าทำทุกสิ่งทุกอย่างในลักษณะที่เรียกว่าสहरณ์กัน เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย กัน

เขาจะเป็นคนยากเย็นเข็ญใจ เป็นขอทาน เป็นอะไรก็ว่าเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน ไม่มีความเห็นแก่ตัวในความหมายใดๆ เพราะรู้ความจริงที่ว่าทุกสิ่งเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วก็ไม่เห็นแก่ตัว ปฏิบัติหน้าที่สูงสุดที่อยู่ในโลกนี้ เป็นความสงบสุข และมีความเอียงๆ ค่อยๆ เอียง ค่อยๆ เท ค่อยๆ ลาดเทไปทางพระนิพพาน สำเร็จประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายโลก และฝ่ายธรรมะ นี้เรียกว่าวิถีทางดำเนินแห่งชีวิตที่ถูกต้อง ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ ไม่เสียที่ที่ได้เกิดมา คือคนเห็นแก่ตัวก็อาจจะพูดว่า ฉันไม่ได้สัญญากับใครว่าเกิดมาจะต้องทำอะไร ฉันก็ไม่ต้องทำ เอ้า ก็ลองดูสิ ลอง

ไม่ทำคูสิ ลองไม่ทำหน้าที่แบบนี้ให้ถูกต้อง มันก็จะไปเข้า
ล็อกที่เรียกว่าเป็นบ้าหรือฆ่าตัวตายในที่สุด

เราจะได้สัญญาหรือไม่ได้สัญญาว່ว่าจะปฏิบัติธรรม
ก็ตาม แต่เมื่อเกิดมาอย่างนี้แล้วมันก็มีความเด็ดขาดว่า
ท่านจะต้องทำอะไรชีวิตจึงจะไม่กัดเจ้าของ คือไม่กัด
ตัวท่าน แล้วท่านก็ทำได้ตามนั้นก็เป็นมมนุษย์สูงสุด เป็
มนุษย์ที่มีความเต็มเปี่ยมแห่งความเป็นมนุษย์ ได้รับสิ่ง
ที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ ฉะนั้นขออย่าได้ประมาท
ผลัดเพี้ยนขัดแย้งอะไรอยู่เลย จงศึกษาธรรมะดีที่สุด

ผู้ใดเสียสละประโยชน์ตนให้แก่ผู้อื่นมาก
รับการบำรุ้งเป็นค่าใช้สอยเพื่อเป็นอยู่อย่างนี้
มันก็เป็นปุชฌีญบุคคล อย่าไปทำตัวเป็นลูกจ้าง
ทำตัวเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย
ทำงานอย่างสหกกรณั

ปฏิบัติธรรมะดีที่สุดในที่สุด แล้วก็ยังมีธรรมะดีที่สุดในที่สุด ใช้ธรรมะดีที่สุดในที่สุด
รับประโยชน์จากการใช้ธรรมะดีที่สุดในที่สุด นั่นแหละวิถีทาง
ดำเนินชีวิต

ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลาย อุตส่าห์ตั้งใจฟังมา
เป็นเวลาหนึ่งชั่วโมงครึ่งแล้ว มันก็เป็นเรื่องที่ต้องคิดนึก
อย่างละเอียดลอออยู่บ้าง เพราะว่าธรรมะเป็นของลึกซึ้ง
อย่างนี้เอง ยังได้นำไปใคร่ครวญพิจารณาให้พบหัวใจของ
ธรรมะ คือว่าถูกต้อง ๘ ประการ แล้วก็ทำงานอย่าง
ทุกชีวิตเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน แล้วก็ไม่เห็น
แก่ตัว จึงจะถูกต้องทุกๆ ประการในการดำเนินวิถีทาง
แห่งชีวิต

ขอให้หลักการอันนี้เป็นที่แจ่มแจ้งแก่ท่านทั้งหลาย
และสามารถประพจน์บำเพ็ญให้มีอยู่ ให้เจริญงอกงาม
ก้าวหน้า เป็นสุขสวัสดิ์ในหน้าที่การงานของตนอยู่ตลอดเวลา
เวลาทุกทิพารাত্রีกาลเทอญ.

ขอยุติการบรรยาย.

พระพุทธรเจ้าก็ทำงานได้เงินเดือนวันละบาท
พระพุทธรเจ้าก็มีเงินเดือนวันละบาท
แต่ส่วนที่พระพุทธรเจ้าให้มันมีราคา
เป็นแสน เป็นล้าน เป็นโกฏิ จึงเป็นปูชนียบุคคล

ใบสมัครสมาชิกธรรมะใกล้มือ

B.A

วันที่สมัคร .....

สมัครใหม่   ต่ออายุสมาชิก

ชื่อ-นามสกุล .....

ที่อยู่สำหรับจัดส่ง ชื่อหมู่บ้าน/อาคาร .....

เลขที่ ..... หมู่ ..... ซอย ..... ถนน .....

ตำบล/แขวง ..... อำเภอ/เขต .....

จังหวัด ..... รหัสไปรษณีย์ .....

โทรศัพท์ ..... มือถือ .....

Email .....

สมทบการผลิต

๑ ปี (๑๒ เล่ม) ๑๘๐ บาท

๒ ปี (๒๔ เล่ม) ๓๖๐ บาท

เริ่มตั้งแต่ ..... เดือน..... ปี.....

ถึง ..... เดือน..... ปี.....

โอนเงินสมทบการผลิตมาที่

ชื่อบัญชี มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

บัญชี ออมทรัพย์ เลขที่ ๑๑๑-๒-๙๖๒๙๕-๘

ธนาคาร ไทยพาณิชย์ สาขา สำนักรัชโยธิน

จากนั้นส่งหลักฐานใบโอนและใบสมัครสมาชิก โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังนี้

๑. ทางไปรษณีย์ ส่งที่

ฝ่ายผลิตหนังสือและสื่อธรรม (ธรรมะใกล้มือ)

มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ) ถนนนาคมิตรไฟสาย ๒

แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

๒. ทางโทรสาร : ๐-๒๙๓๖-๒๖๘๘

๓. อีเมล : bookclub@bia.or.th

๔. กลุ่มข้อความ : www.facebook.com/bookclub.bia

สอบถามเพิ่มเติม โทรศัพท์ : ๐-๒๙๓๖-๒๘๐๐ ต่อ ๕๑๐๑

อีเมล : bookclub@bia.or.th

เฟซบุ๊ก : [bookclub.bia](https://www.facebook.com/bookclub.bia)